

Työkaluja kestävän työelämän uraohjaukseen



Miksi uraohjausta kestävään työelämään?

Ajatus työkalujen takana

Olemme työelämässä siirtymässä kiertotalouteen ja se tulee muuttamaan työtä ja työn tekemisen tapoja. Lapsia, nuoria sekä aikuisia koulutus- ja urapolulla ohjaavien tulisi tietää, millaisessa muutoksessa maailma ja työelämä ovat. Tämän lisäksi ohjattavien nuorten sekä nuorten aikuisten arvot ja toiveet työelämältä ovat muuttuneet. Kestävään työelämään liittyvä osaaminen on tässä keskeistä ja ajantasainen tieto auttaa yksilöä tekemään päätöksiä omasta tulevaisuudesta, myös koulutuksen osalta.

Tähän työkalupakkiin on koottu KIERTO-hankkeessa (2022–2023) ohjaustyön tueksi kehitettyjä työvälineitä ohjattavan motivaatioon, arvoihin ja osaamisen kehittämiseen liittyen. Työkalujen avulla työuraa ja työelämää voi tarkastella kiertotalouden näkökulmasta, jolloin kestävyysnäkökulma tulee luontevasti osaksi urasuunnittelua.

Työkaluja on testattu Tampereen työllisyys- ja kasvupalveluissa sekä muutamissa Tampereen alueen yhdistyksissä. Kommentteja työkalujen toimivuudesta on saatu uraohjausta tekevilta ammattilaisilta.

KIERTO-hankkeen missiona oli tehdä kiertotaloudesta työelämätaito ja kilpailuvaltti. Uskomme vahvasti, että uraohjauksella on tämän mission toteuttamisessa merkittävä rooli. Eli ei muuta kuin hihat heilumaan ja työkalut käyttöön!

Hanketiimin puolesta,
Aurora Juntunen ja Tuija Hyyrynen

KIERTO – Kiertotaloudesta kasvua -hanke toteutettiin ajalla 1.12.2021 – 31.8.2023. Päärahoittajana oli Euroopan Sosiaalirahasto ja koordinoivana tahona Tampereen kaupungin työllisyys- ja kasvupalvelut.

Tekstissä esiintyvien termien määrittely

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti sekä paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille sekä tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Kestävä kehitys jaetaan usein sosiaaliseen ja kulttuuriseen, taloudelliseen sekä ekologiseen kestävän kehityksen osa-alueeseen.

Kestävä työelämä

Kestävä työelämä ottaa huomioon kestävän kehityksen tavoitteet ja on mukana toteuttamassa vihreää siirtymää. Kestävä työelämä saavutetaan siirtymällä kiertotalouden mukaiseen talousmalliin sekä panostamalla vastuulliseen toimintaan kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Kestävää työelämää ovat tekemässä yhdessä työnhakijat, työntekijät ja työnantajat.

Kiertotalous

Kiertotalous on talousmalli, jossa olemassa olevat materiaalit ja tuotteet hyödynnetään mahdollisimman pitkään lainaamalla, vuokraamalla, uudelleen käyttämällä, korjaamalla, kunnostamalla ja kierrättämällä. Ostamisen sijaan käytetään palveluja. Näin materiaalit pysyvät kierrossa mahdollisimman pitkään ja tuotteiden elinkaari pitenee. Kiertotaloudessa talouskasvu ei ole riippuvainen luonnonvarojen kulutuksesta.

Vastuullisuus

Vastuullisuudella tarkoitetaan yksilöiden, yritysten, julkisen hallinnon ja muiden organisaatioiden vastuuta toimintojensa vaikutuksista ympäröivään yhteiskuntaan, sidosryhmiin ja ympäristöön. Toimintatapojen vastuullisuutta voidaan tarkastella niiden sosiaalisilla, taloudellisilla sekä ympäristöllisillä vaikutuksilla.

Vihreä siirtymä

Vihreällä siirtymällä tarkoitetaan muutosta kohti ekologisesti kestävästä taloudesta ja kasvusta, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Kestävä talous nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin.

Opinnollistaminen

Opinnollistamisella tarkoitetaan opintojen aikana työssä hankitun osaamisen tunnistamista, tunnustamista ja arvioimista opintopisteinä.

Uraohjaus

Uraohjauksessa pohditaan ohjaajan opastuksella ohjattavan koulutus- ja uramahdollisuuksia. Uraohjaus pohjautuu luottamukselle, ohjattavan toimijuuden vahvistamiselle sekä merkityksellisen tulevaisuuden suunnitelmien rakentamiselle.

Kestävän uraohjauksen työkalut

Vastuullinen työnantaja

Vastuullisen työpaikan tunnusmerkkien avulla voi pohtia, mitä kaikkea vastuullisen työnantajan toiminta sisältää.

KIERTO-Podcast

KIERTO-podcastin toinen tuotantokausi käsittelee uraohjausta sekä sen merkitystä kestävämmän työelämän tavoittamiseksi.

Kiertotalous-osaamisen kartoitus

Kartoituksessa tarkastellaan kiertotalousosaamista. Lopputuloksena saa koonnin omasta osaamisesta, jota voi vertailla eri ammattiryhmien osaamisvaatimukseen.



Motivaatiotesti

Testi toimii keskustelun herättäjänä omien arvojen ja motivaatioiden tarkastelulle työelämässä. Testin lopputuloksena pelaaja saa profiilin, joka kuvastaa kiinnostusta kestävää työelämää kohtaan.

Työssä oppiminen

Työssä oppimalla voi lisätä osaamistaan työelämän tarpeita vastaavasti esimerkiksi palkkatuetun jakson tai työkokeilun aikana.

Kiertotalous työelämä-taitona -verkkokurssi

Verkkokurssi antaa perustiedot kiertotaloudesta sekä kiertotalousosaamisen hyödyntämisestä omassa työhaussa.

Motivaatiotesti ● - - - - - ●

Jotta kiertotalouden ja kestävän työelämän periaatteet saadaan toteutumaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, tulee ihmisten saada toteuttaa tätä siirtymää omannäköisellä tavalla. Ihmiset ovat todennäköisimmin valmiita tekemään omaan arkeen liittyviä pysyviä kestäviä muutoksia, jos muutosten taustalla vaikuttaa yksilön henkilökohtainen motivaatio. Kestävän työelämän motivaatio -testin avulla on mahdollista selvittää, mitkä seikat voivat motivoida kiertotalouteen siirtymisessä ja miten tätä motivaatiota voi hyödyntää kestävämmän työelämän edistämisessä.

Erilaisia motivaatioprofiileja on yhteensä kuusi ja ne pohjautuvat Sitran (2021) julkaisemiin kestävän elämäntavan motivaatioprofiileihin. Vaikka jotkin profiilit ovat valmiita tekemään kunnianhimoisempia muutoksia arjessaan tämä ei tarkoita, että nämä profiilit olisivat toisia profiileja parempia. Motivaatioprofiilin tärkeimpänä tehtävänä onkin osoittaa, että kaikki arjen kestävät muutokset ovat tärkeitä, olivat ne sitten pieniä tai suuria. Tärkeintä on saada ihmiset omaksuma kiertotalouden ja kestävän työelämän teemoja omaan arkeen.

Motivaatiotesti toimii kyselynä, jonka päätteeksi vastaaja saa oman motivaatioprofiilinsa. Profiilit sisältävät tietoa siitä, minkälainen työntekijä on, mitkä asiat todennäköisimmin voivat kiinnostaa kiertotaloudessa ja miten vastaaja voisi toteuttaa tätä kiinnostusta työelämässä.

Motivaatioprofiilin tärkeimpänä tehtävänä onkin osoittaa, että kaikki arjen kestävät muutokset ovat tärkeitä, olivat ne sitten pieniä tai suuria.

Motivaatiotestin profiilit ovat: Kunnianhimoinen etenijä, Sujuvan arjen ylläpitäjä, Oman tien kulkija, Säästäväinen suunnittelija, Hyvinvoinninvaalija sekä Ympäristövaikuttaja.

Pelin yhteydestä löytyy Ekokumppaneiden tuottama yrityksille suunnattu kiertotalouskartoitus.

Motivaatioprofiilitesti

löytyy osoitteesta

www.kiertotaloudestakasvua.fi

Lue lisää: Sitra (2021)
Kestävän
elämäntavan
motivaatioprofiilit

Kiertotalousosaamisen kartoitus ● - - - - - ●

Kiertotalousosaaminen ei ole vain yhden alan osaamista. Samoin kuin digitaidot, myös kiertotaloustaidot tulevat olemaan välttämätön osa työelämää ja eri työtehtäviä. Kiertotalousosaaminen voidaan jakaa kiertotalouden ydinosaamiseen sekä yleisiin työelämätaitoihin.

Kiertotalousosaamisen kartoitustyökalu painottuu kiertotalouden ydinosaamisen sekä joidenkin yleisten työelämätaitojen kartoittamiseen. Osaamiskartoitus on muodoltaan kysely, jossa omaa osaamista eri osaamisalueista arvioidaan asteikolla ei osaamista - erinomainen osaaminen. Kartoitusta tehdessä saa myös hyvän yleiskäsityksen siitä, mitä kaikkea kiertotalousosaaminen todella on.

Kartoituksen tekijä saa kartoituksen lopussa sähköpostiinsa koonnin vastauksistaan. Sähköpostin mukana tulee esimerkkejä neljästä eri ammattiryhmästä, joille kiertotalousosaaminen tulee tulevaisuudessa olemaan olennainen työelämätaito. Kartoituksesta saatua koostetta voi verrata eri ammattiryhmien osaamisvaatimukseen ja hyödyntää oman osaamisen hahmottamisessa.

Kiertotalouden ydinosaamista on muun muassa:

- Kestävän kehityksen ja kiertotalousliiketoiminnan periaatteiden tuntemus
- Tuotesuunnitteluosaaminen
- Materiaalituntemus
- Resurssitehokkuuden osaaminen
- Logistiikka- ja varastointiosaaminen
- Sääntely-, lupa- ja lainsäädäntöosaaminen
- Hiilijalanjälki ja -kädenjälkilaskentaosaaminen
- Palvelullistaminen
- Kierrätysosaaminen
- Kestävä tuotanto ja palveluosaaminen
- Kiertotalouden innovointi, tutkimus ja kehitysosaaminen (TKI)

Kartoituksen ammattialaesimerkkeinä ovat:

- Kaupanala
- Teknologia-ala
- Sosiaali- ja terveysala
- Prosessiteollisuus ja tuotanto

Osaamiskartoitus löytyy osoitteesta
www.kiertotaloudestakasvua.fi

Lue lisää tulevaisuuden osaamisen, koulutuksen ja työelämän tarpeista OPH:n ja OEF:n Osaamis- ja koulutustarvekorteista

Vastuullinen työnantaja ● - - - - - ●

Vastuullinen työnantaja huomioi omassa toiminnassaan kestävän kehityksen haasteet ja pyrkii ratkaisemaan niitä oman työnsä osalta. Työnantaja myös ymmärtää toiminnan vaikutukset niin lähellä kuin globaalistikin. Ekologista kestävyttä työpaikoilla voidaan edistää mm. välttämällä materiaalihukkaa ja miettimällä liikkumista. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys tarkoittavat vaikkapa työturvallisuutta ja oikeudenmukaista kohtelua. Taloudellisesti kestävä toiminta perustuu tasapainoiseen kasvuun sekä esimerkiksi kiertotalouteen.

Jokainen työntekijä voi vaikuttaa omaan työhönsä tai ainakin siihen, millä tavoin työtänsä tekee. Pienetkin teot ovat merkittäviä ja niillä voi saada muutoksia aikaan. Voimme valita, miten kohtaamme työkaverimme ja mitä syömme lounaaksi tai usein myös sen, miten kuljemme työmatkamme. Kaikilla näillä toimilla voi vaikuttaa vastuullisuuteen ja viestiä myös muille omista arvoistaan työelämässä. Vastuullinen työnantaja kuuntelee ja huomioi työntekijöidensä ajatuksia sekä tietotaitoa. Parhaimmillaan yksittäisen työntekijän vastuullinen tapa voi muuttua koko työpaikan yhteiseksi toimintamalliksi.

Suunnannäyttäjät -testeillä voi kartoittaa yrityksen liiketoimintoja sekä yrityksestä löytyvää osaamista, päästä testaamaan tietoutta kiertotalouden termistöä sekä miettimään, mitkä tavat motivoivat siirtymään kohti kestävää työelämää. Löydät sen osoitteesta www.kiertotaloudestakasvu.fi

KIERTO100 -listalta löytyy Pirkanmaalla toimivia yrityksiä ja organisaatioita, joilla kiertotalous on jollakin tavalla osa toimintaa. Lista on hyvä työkalu työnhakijoille, jotka etsivät arvojensa mukaista työtä ja kiertotaloutta painottavaa työnantajaa. Lista löytyy osoitteesta www.kiertotaloudestakasvu.fi

Vastuullisen työpaikan tunnusmerkkejä:

- Työpaikalla on turvallinen ja tasa-arvoinen ilmapiiri, kaikkia työntekijöitä kunnioitetaan
- Työnantaja huolehtii liiketoiminnan kannattavuudesta kauaskantoisesti
- Työnantaja viestii avoimesti ja läpinäkyvästi kaikista asioista
- Työnantaja tunnistaa työn ekologiset vaikutukset ja kantaa vastuuta niistä
- Työnantaja huolehtii riskienhallinnasta
- Työssä saa kehittää omaa osaamistaan ja työ on omien arvojen mukaista sekä merkityksellistä
- Työnantajalla on suunnitelma kestävän toiminnan varmistamiseksi
- Työnantaja huolehtii työntekijöiden hyvinvoinnista
- Työhön saa hyvän perehdytyksen
- Palkkaus vastaa työn vaatuvuutta

Lue lisää
esim.
Oikotie:
Vastuullinen
työpaikka -
yhteisö

Työpaikalla tapahtuva oppiminen ●●●●●●●●

Elinikäinen oppiminen ja osaamisen päivittäminen ovat tärkeitä tulevaisuuden työelämätaitoja. Mahdollisuudet lisätä omaa osaamista ovat moninaistuneet eikä opintojen suorittaminen tarkoita välttämättä enää vuosien opiskelua oppilaitosympäristössä. Työelämän muutoksen myötä myös työpaikoilla kertyy uutta alakohtaista erityisosaamista kiertotaloudesta.

Työpaikalla tapahtuva oppiminen voidaan tunnistaa ja tunnustaa työllisyystoimenpiteiden aikana opinnollistamisen kautta. Osaaminen voi olla hankittu esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa, työkokeilussa tai palkkatuetussa työssä. KIERTO-hankkeessa luotiin paikallisen ammattioppilaitoksen kanssa kaksi uutta kiertotalousosaamista lisäävää osatutkintoa, joita suoritettiin muun muassa työkokeilujen aikana. Myös kaupunkityöllistämisen kautta toteutetut KIERTO-agenttijaksot tarjosivat mahdollisuuden lisätä osaamista kiertotaloudesta.

KIERTO-agentti -mallissa Tampereen kaupungin eri yksiköihin työllistettiin palkkatuella työntekijöitä, jotka kartoittivat yksiköiden kiertotalouden mukaisen toiminnan tilaa. Jaksojen aikana myös mm. viestittiin kestävästä toiminnasta ja koulutettiin yksikköjen henkilöstöä. Työntekijät kerryttivät kiertotalousosaamista sekä kokemusta kestävästä työelämästä.

KIERTO-hankkeessa suoraan työelämän tarpeeseen kehitetyt osatutkinnot:

Hävikin hyödyntäminen ravitsemispalveluissa on 15 osaamispisteen kokonaisuus, jonka voi sisällyttää ravintola- ja cateringalan perustutkintoon. Kurssi koostuu viidestä eri osasta:

- hävikkiruoka ja kiertotalous
- hävikkiruoan hyödyntäminen
- hävikkiruoan jalostaminen ja valmistaminen
- hävikkiruoan kuljettaminen
- oman osaamisen ja toiminnan arviointi.

Tällä hetkellä paikallinen Pirkanmaalla, Tredun kautta suoritettavissa.

Kierrätystekstiilin lajittelu on 15 osaamispisteen kokonaisuus, joka on valinnainen osa tekstiili- ja muotialan perustutkintoa. Kurssin keskeisiä asiasisältöjä ovat:

- erilaiset poistotekstiilien keräyksen ja lajittelun järjestämisen tavat
- etusijajärjestyksen mukainen lajittelu
- tekstiilimateriaalien ja -aikakausien tunnistaminen
- tilauksesta tehdyn poistotekstiilikeräyksen järjestäminen asiakkaalle.

Valtakunnallinen syksyllä 2023.

Lisätietoa esim.
Kiertotalous-Suomi-
sivusto: Taito ja
työkalut, Osaaminen
ja koulutus

Kiertotalous työelämätaitona verkkokurssi ● - - - - - ●

Kiertotalous työelämätaitona -verkkokurssi on tarkoitettu kaikille niille, jotka haluavat oppia lisää kiertotaloudesta ja sen yhteydestä työelämään. Kurssi koostuu kolmesta osiosta, joiden suorittamisen jälkeen opiskelija tietää:

- Mitä kiertotalous ja kestävä kehitys ovat ja mikä niiden yhteys on globaaleihin kestävyyskysymyksiin
- Mikä kiertotalous talousmallina on ja mitkä sen liiketoimintamallit ovat
- Miten kiertotalousosaamista saa kerrytettyä ja miten se liittyy työelämään
- Miten tehdä kiertotaloudesta työelämätaito ja kilpailuvaltti työmarkkinoille

Kurssin voi suorittaa yksin, ryhmässä sekä ohjaajan opastuksella. Lisää ideoita ja tietoa kurssin ohjaamisesta löytyy verkkokurssin Ohjaajan osiosta.

Kestävästä kehityksestä ja kiertotaloudesta on olemassa jo paljon koulutusmateriaalia. Kestävää työelämää ja siihen liittyviä uramahdollisuuksia on kuitenkin käsitelty vielä vähän. Kurssi on rakennettu

ensisijaisesti palvelemaan työnhakija-asiakkaiden urasuunnittelun ja työllistymisen tuen tarpeita. Kurssimateriaalia voivat kuitenkin hyödyntää kaikki ohjaus- ja neuvontatyötä eri kohderyhmien kanssa tekevät.

Kiertotalous on loputtomasti täynnä mahdollisuuksia ja kuitenkin samalla meidän on mahdotonta tietää, miltä tulevaisuus tulee näyttämään. Kaikki tämä voi tuntua ylivoimaiselta hahmotettavaksi yhdellä kertaa, mutta ei hätää. Tulevaan voi varautua jo nyt päivittämällä omaa osaamistaan

Kurssi on pyritty muotoilemaan mahdollisemman selkeäksi sekä tekstiosuudet helposti ymmärrettäviksi kurssista saadun palautteen perusteella. Yksinkertaistamisesta huolimatta teksti sisältää joitakin vieraampia käsitteitä. Näiden käsitteiden merkitykset voi tarkistaa KIERTO-sanastosta, joka löytyy samalta sivustolta verkkokurssin kanssa.

Verkkokurssi löytyy osoitteesta www.kiertotaloudestakasvua.fi

Muita kestävyysosaamista tukevia opintoja tarjoaa mm. Suomen ympäristöopisto SYKLI

KIERTO- Podcast ● — — — — ●

Ohjaus kohti kestävämpää työelämää -podcast on KIERTO-podcastin toinen tuotantokausi ja se on kohdennettu erityisesti ohjaustyötä tekeville.

Podcastin juontaa toimittaja Sanna Mämmi. Kauden ensimmäisessä jaksossa Työterveyslaitoksen vanhempi asiantuntija Arja Ala-Laurinaho ja KIERTO-hankkeen Tampereen seurakuntien hankekoordinaattori Kristiina Vidqvist keskustelevat omien arvojen mukaisesta työstä.

Toisessa jaksossa puhutaan tulevaisuustaidoista sekä tulevaisuusajattelun ja kestävän kehityksen opettamisesta. Studioissa vieraina ovat Tampereen ammattikorkeakoulun lehtori Eveliina Asikainen ja Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen projektiasiantuntija Sari Miettinen.

Kolmannessa jaksossa Helsingin yliopiston uraohjauksen asiantuntija Heini Hult-Miekkavaara ja KIERTO-hankkeen projektisuunnittelija Tuija Hyyrynen keskustelevat kestävyys- ja kiertotalousosaamisesta.

Viimeisessä jaksossa pohditaan, miten muutosta kestävämpään työelämään ja arkeen voidaan vauhdittaa ja mikä motivoi ihmisiä toimimaan kestävämmiin työelämässä.

Äänessä ovat Sitran johtava asiantuntija Sari Laine ja KIERTO-hankkeen projektisuunnittelija Aurora Juntunen.

KIERTO-podcastin ensimmäisellä tuotantokaudella Arvojesi mukaista työtä -podcastissa puhutaan kiertotaloudesta, työstä, yrittämisestä ja oman osaamisen lisäämisestä. Jaksot on kohdennettu kaikille, jotka ovat kiinnostuneita oppimaan lisää kiertotaloudesta ja sen tuomista mahdollisuuksista.

KIERTO-podcastin molemmat tuotantokaudet ovat kuunneltavissa Spotifyssä Kohtaamisia.Podcast kanavalla sekä osoitteesta www.kiertotaloudesta.fi.

Lopuksi

Toivottavasti opas on tarjonnut sinulle toimivia työkaluja kestävästä työelämästä käytävien urakeskustelujen tueksi. Työpaikan vaikutukset ja vastuu ympäristöön sekä ympäröivään yhteiskuntaan nousevat esiin niin työntekijöiden, työnhakijoiden kuin työnantajienkin keskuudessa ja arvoissa yhä enemmän. Työelämässä tarvitaan kestävä kehityksen ja kiertotalouden osaamista, jotta vihreä siirtymä toteutuu. Ohjaustyötä tekevien on tunnistettava työelämän muutokset ja tarjottava ohjattavilleen tietoa niistä urasuunnittelunsa tueksi. Kestävä työelämän tarvitsee tekijöitä ja osaajia.

Hankkeessa on ollut mukana osatoteuttajina Tampereen kaupungin työllisyys- ja kasvupalvelut, Ekokumppanit Oy, Nextiili ry, Sopimusvuori ry, Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä ja Titry ry.